

ragadt tárgyat el nem bocsátja, míg álkapcsai ki nem szakadnak. Ezen ellenség igen közel áll hozzá, neve: ember.

Az ember örökös harcban áll az emberrel. Így volt az hajdan, így van ma is. Kérdezzétek meg történetkönyveiteket, miről szólnak azok? Arról talán, hogyan virágozott ez és ama' nemzet a' szent békében? hogy gyakorlá az igazság' törvényeit otthon és a' külföld iránt? hogy iparkodék boldogsága' eszközeit kifejteni otthon és kikölsönözni másoknak? Csalatkoztok. Örökös háború, örökös hódítás, örökös elfoglalás az, mit lapról lapra olvastok, és a' történetíróknak is csak az újabb időkben jut eszükbe más valamit is megjegyezni a' népek' életéből, mint a' mi csak magasan csillog, többnyire fegyver, igen ritkán művészet és jog által.

Miről ismerjük a' persákat? Nemde hogy Asia' nagy részét hirtván, Görögországot jöttek elfoglalni. Mi dicsértetik jobban a' helle-neknél, minthogy Maraton, Salamis, Plataeánál győztek? Miért bámulja Nagy Sándort a' pór is, minthogy kevés, de vitéz népével Asiát meghódítá? Róma' híre nincs-e örökös elfoglalások' emlékével egybekötve? Atila nem azért világít-e ki a' közép korból, mivel Európát féken tartá 's Asia és Afrikával szövetkezett? Nem hadaiért és hódításaiért híres-e főképen Nagy károly, Árpád, Dsingisz, Timur, Solimán és Napoleon Bonaparte? És ezek mellett mi szerényen állanak csak az Epaminondasok, Washingtonok, a' művészek, költők és tudósok? És mellyik nép lön az által híressé, hogy a' jogokat virágoztatta otthon és terjesztette kívülre?

Vajda.

(Folytatása következik.)

Nyelvtudományi kalászkok.

(Vége.)

Átmegegyek az *ig'* származékaira. Az *igehatározó* *n* jel-betűjével, vagy *en* ragjával kötötven, leszen belőle: *igen* = valde, omnino; — maga az *el*-lé átváltozott *eg* azaz *ig* vetteten utána, 's ezen felül még az *en* *igehatározati* rag, leszen: *ig-el-en*, *iglen*, mi már nagyobb affirmatiót jelent, és *usque ad*, *usque in* értelmet ad. *Mind egyig* levágták még nem fejezi ki, hogy az *egyet* is levágták, de a' *mind egyiglen* levágták, úgy tetszik ne-

kem, már azt teszi, hogy *egy* sem maradt. — A' mind *el* a' városiglen már legnagyobb affirmatio.

Tahat (tahát) *igehatározó*, *tunc* 24. stb. Pestinél: oztan, Erdősínél: annak vtanna; — *autem* 41. — És a' falat után *tahát* bemene ő belé sathanás = *et post buccellam introivit in eum sathanas* 224. Erdősínél: tahäg = *ergo*. — Élethben volt a' *tahát* szó még 1627-ben is, de már miként ma, *ergo* kötszó jelentésben. A' szönyi I. béke irományai közt, mellyeket a' Tudománytárban közlek, többször előjő: „És ha megkalkodhatunk ezen az dolgon, *tahat* nem leszen szuksigh stb, ha penigh meg nem alkhátunk, *tahat* mindjaraést fell kölgyön.“ Véleményem szerint: *tahát* helyesb *tehát*-nál. — Én ugyanis azt a' *to* gyök' származékának nézem, melly a' sem té sem *to-vá*-ban még ma is fen van. *To-á* hajdan egyaránt használtott a' *to-vá*-val, és *to-vab-bá*-val, *porro* értelem-ben. Haraszi Mihály, aracsai porkoláb, írja Báthory Andrásához 1551ben: „Kérem nagch-yagod kvldön tvb (tübb) port es honat (ónat), — tva (*tu-á*, *to-á*) kvgolon nagch-yagot (d) zakalassokat“, — „tvaba ezt bizonyawal irahatom“ — „tvaba hadyon nagch-yagod tanossagot (*tuábbá* adjon nagysagod tanóságot.) — Tudjuk, nyelvünkben a' *h*, *v* és *j* leh-betük milly gyakran felcseréltetnek és felcseréltettek főként hajdanta egymással. — Révai eléggé kifejté ezt Elab. Grammaticájában, tanúsítá a' régi halottas beszédekben használt: *házoá*, *kegyelmé-hel*, *hallá-va*, *feledé-ve* stb példákkal. — Így a' *to-á*, *to-vá* és *to-há* kiejtésék is felváltva használtathattak, mellyekből az adverbialis *n*, vagy az ezzel egy erejű *t* betűvel lett a' *to-án*, *to-ván*, *to-hán*, vagy *to-át*, *to-vát* és *to-hát*, 's ebből könnyebb kiejtésért a' *tahát*. — Hogy a' mihely-en és mihely-t, mindjár-an és mindjár-t, mindegy, nem szükség fejtegetnem, — a' somogyi ottannag és itten-neg sem egyéb, mint ottannan, ittennen, vagy ottannuat, ittennet. — Haraszi Mihály' lassú nyelve még illyeket is ejt: „Eleget beszelehtünk, — bizonyával irahatom, — azt értjek (értjük), hogy kehet (két) basa népe vagyon, — nem tudom ha behe eresszem (beereszszem) avagy ne.“ — És épen ezek derítik fel, miként jelenthet az ezen müncheni codexben kétszer előforduló *tať* úgy = *etiam*-ot 's *utique*-t. — Ezek szerint a' *tať* csak rövidítése a' *tahát*-

nak, miként a' *kehet, behe*, hosszitása a' *két-* nek és *be-*nek. A' *hát* csak csonkítása a' *ta-* *hát-*nak.

Jászay Pál.

Tanács az elméncz íróknak.

Az elménczség, melly a' képzeletek' nagy bőségeben 's élénkségeben áll, sok tekintetben nagyon becses ügyesség, de azt tanácsom, hogy azt az írók ne feleség, hanem szolgáléány gyanánt nézzék; 's ne felejtsek el egy öreg ember' azon tanítását, hogy a' hírnév' vágya kevés évek múlva meghül, 's az élet' különféle szükségei a' dicsőség' varázs képét a' lélekből kirekesztik 's hogy még azok is, kik hírnevet 's némi dicsőséget elménczség által nyerni szerencsések, utóbb, midőn lelkökben fenségesebb és hasznosabb gondolatok támadnak, bánattal néznek vissza fiatalokorbéli elménczkedéseikre. Egy jeles író ezt mondja: „A' bölcsesség lesz ezután ohajtásim' tárgya, 's lemondok az elménczkedésről, melly kaczer szerető gyanánt józan gondolkodásomtól megfoszta 's bájoló karjai között velem legszebb időmet, életem' tavaszát haszontalanul eltékozoltatá. Idő' jártával megjózanodunk, 's buja szerető helyett feleséget veszünk 's azzal a' bölcsesség' társaságában boldogabbul élünk.

E' mondás egy régi görög költész' történetére, velem egy algiri lakos által közöltre, emlékeztet, mellyet az Homer' munkáinak egy kéziratához toldva talált. A' kéziratot Konstantinápolyból vitték el magokkal a' barbarok. A' költész' neve ki van szakadva. 'S én csak a' következő darabot fordíthattam le, mellynek szorgalmas olvasását, azoknak, kik az elménczkedést szeretik, nem lehet nem javasolnom.

Én, így szól azon költész, Görögország' Parnassus nevű hegye mellett egy igen kellemes tartományban születtem. Anyám, midőn velem viselő volt, nagyon kíváná a' babérgyümölcsöt; mikor még a' bölcsőben feküdtem, egy sereg méh szálla ajakimra a' nélkül, hogy bántottak volna. Ez annak jele gyanánt vétetek, hogy nagy ember leend belőlem; 's minthogy már gyermekkoromban elménczséget 's nagyon élénk képzelődést mutattam, barátim megerősödének ezen irántam már előbb táplált vélekedésben. Ifjuságom'

csekély történetét elhallgatom, 's csak húsz éves koromnál kezdem beszélyemet. Ekkor az egész város' mindennapi beszédének tárgyává leve szerelmem egy szép fiatal leány iránt, kivel gyermekségem óta ártatlanul barátkozám 's társalkodtam. E' szenvedély olly hatalmat vett rajtam, hogy minden egyéb foglalatosságimat félre tevém, 's jöllehet egy ügyes orvos és egy híres szónok' gazdag leányai közül akármellyiket feleségül vehettem volna, még is mind a' két szépet megvetve, meggondolatlanul a' bájoló Polyhymniával lépek házassági szövetségre. Hiába terjeszték előmbé szüleim, hogy olly szegény legénynek, mint én valék, az a' monda, melly szerint mátkám istenektől származott, igen csekély feleségi hozományt adna, 's hogy ezen személy egy szép kerten 's lugason kívül egy talpalatnyi földdel sem bír, és ha szintén a' Parnassus' csucsat, mellyhez jogot tartott, 's mellyért számos alperesekkel pert folytatott, megnyerném is, ott a' lég olly hideg 's a' föld olly terméketlen, hogy hirtokosa kénytelen volna élhel meghalni. Minden intés és tanács sikeretlen vala, 's aligha e' részbeli nyakasságom nem okozta szüleim' halálát, melly azután nem sokára következett.

Ekkor már egészen szabaddá lettem, 's számos vágytársaimon győzedelmet vevén, magamévá tettem Polyhymniát. Szerelmünk' híre az egész tartományban elterjede; 's mindenek, kik fiatal nőmet ismerték, magasztalák annak szépségét, 's engem ennyi kecsék' hirtokában boldognak tartottak. Napjainkat eleintem nem csak vig multságokban töltém, hanem a' pompázást nagyon is megkedvelők; mert dicsőségem' 's feleségem' szépsége' hírének terjesztése végett a' fényüzést szükségesnek tartók. E' két tulajdonságunk azt reménylétet velünk, hogy nem sokára az országban valamely fontos hivatalt vagy a' legfőbb emberektől gazdag ajándékokat nyerendünk. Annyira büszkélkedtem feleségemben, hogy azt mutogatni kívánván, minduntalan társaságot gyűjték magamhoz, 's ismerősimnek gyakran terhőkre is levék, minthogy nem szüntem meg annak szépségéről beszélni. Feleségem maga sem marada hátrább a' büszkeségben, gyakran hiva magához asszonyságokat. Vélekedésüket kérdezvén öltözete felől; 's ha azok legkisebb kifogást tettek is, irigységgel vádolá 's minden társaságokban